

Հոգևոր Գործընկեր

Կրկնիչ Երգեր

891.99

4-78

ԼՈՒԹԵՐ ԿՈՐԿՈՏԵԱՆ

ՀՐԵՂԷՆ ԵՐԳԵՐ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

(1915—1917)

ԱՌԱՋԻՆ ՇԱՐՔ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՀԱՅԿ»
ՆԻԻ ԵՈՐՔ

1918

891.99

891.99

4-78

ԼՈՒԹԵՐ ԿՈՐԿՈՏԵԱՆ

**ՀՐԵՂԷՆ ԵՐԳԵՐ
ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ**

ԱՌԱՋԻՆ ՇԱՐԲ

(1915—1917)

Հովհաննիս

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՀԱՅԿ»
ՆԻԻ ԵՈՐԳ
1918

Copyright by Luther Gorgodian
1918, New York, N. Y.

ԱՅՔՆ իրաւունք վերապահուած է Հեղինակին

4948-20

ՔԵՐԹՈՂԻՆ ԶՕՆԸ

Իմ Մեծանուն հայրենիք...

Քու ջինջ երկինքիդ ջերմ ու պայծառ արեւը զիս մեծցուց իրիսի ուղիմազարդ ափերուն վրայ...

Պատանի էի, երբ մեկահոտ այգիներուդ երազին մէջ իմ պարմանի երազներս կը նիրհէին, ինչպէս ցորեանին հատիկները գաղջ ու բեղմնաւոր հողերու ծոցին:

Բարէ՛ անարշալոյս մեռան անոնք, ինչպէս քու անմառելի արշալոյսներդ Հայ Աշխարհին, երբ պատուհասի ամպը իր կործանիչ շանքերով ողողեց Հայկեան գեղեցկաւէն բուրաստանները: Ես որք մըն եմ այժմ, Աստուծմէս ու մարդերէն կողոպտուած, դողդոջ մատուրներուս տակ կարմիր քնար մը ունիմ միայն, որ սեր օր մը մայրական ողորմած ձեռքը մախաղիս մէջ դրաւ իր սրտին հետ, երբ քու արեգակէդ կը բաժնուէի:

Ներէ՛ ինձի, երբ այսօր գերագոյն վիշտիդ կը մօտենամ կտրած քնարովս, աւերակներուդ բոբր հոգին դիւցազներգելու... երբ կը ծնրադրեմ գոհերուդ բրգաձեւ գանկերուն առջեւ ստեղծագործ ուժին շնորհը հնչեցնել խեղդուած ձայնով մը... Ներէ՛, երբ տառապանքիդ վեհուքիւնը քնարերգի՛ եւ սգաւոր հոգիիդ ահաւոր եղեւոնը նուագել չը կարենամ... Ներէ՛, երբ երգերուս այս փոքրիկ մատեանն ալ լուսարույս ու խրոխտ հակառիդ դափնի մը հիւսելու արժէքը չունենայ... քող արիւնստ հողերուդ պաղատանքին մէջ, վաղուայ երջանիկ օրերու Յոյսին երազովը փոշեանայ...

Իմ քանդուած Հայրենիք...

Նոյ. 20, 1917

ԼՈՒԹԵՐ ԿՈՐԿՈՏԵԱՆ
ԻՐ «ՀՐԵՂԷՆ ԵՐԳԵՐ»ՈՒՆ ՄԷՁ

Վարպետներու Հանդէպ զգացուած խորունկ ակնածանքի մը երերուն, ղեզեւկոտ քալելովն է որ այս նորընծայ բանաստեղծը կ'ընէ իր մուտքը Հայ քերթողութեան սահմաններէն ներս, ուր հուժկու Սիւսանթոն, քնքուշ Մեծարենցը, զգայնիկ Սեւակն ու այլ տաղանդաւոր քերթողներ իրենց ակնախտիղ լուսն են սփռեր, եւ ուր արուեստին անթերի շունչովը օծուն Վարդուհան Համաշխարհային Համբաւի արժանի իր արփիափայլ Հանճարն է նշուելը:

Հայ բանաստեղծներու վերջին սերունդը ստեղծագործող ուժի այնպիսի չափնութիւններ ըրաւ, որ ցեղը անոնց քերթուածներուն մէջէն լսել կարծեց Հեթանոսական Հին, Հին դարերու մեղեդիները աղու: Գողթան բամբիւնները չարեան լանկարծ մոխիրներու մէջէն եւ պատմական նոր դրուադները, Հիներու պատմութեանով զգեցուած, վերադարձ մը ընել տուին մեղի դէպի կորովի օրերն անցեալին: Յեղափոխականին քարոզած ռազմի ոգին մարմնացաւ անոնց քերթուածներուն մէջ, եւ ցեղը կենդանացաւ, աղնուացաւ, մեծացաւ, ուժովցաւ: Այդ սերունդը, առանց տոկմաներու ձեւաւորման, Հիմնեց իր դպրոցը՝ որուն Հետեւող մը եղած է նաեւ Լուսին Կորկոտեան:

Հրեղէմ Երգերու Հեղինակը Հարազատ զաւակն է այն ցեղին՝ որուն գլխուն վերեւ «Հազար տարի է եւ մինչեւ այսօր» Հազարգլուխանի Հրէշն է բուններ: Այդ Հրէշը դարեր դարերով Տառապանքն է թխսեր, ու նոյն այդ թխսումին պատճառով է որ մինչեւ այսօր ալ, մեր քոյրերն ու մանուկները, Բարձր Հայքէն մինչեւ Սիւրիոյ անապատները, Գողգոթայէ Գողգոթա կը քշուին: Ու Համայնատարած այս թշուառութիւնն է արդէն որ տուն տուեր է մեր բանաստեղծին երկնելու իր տաղերը՝ որոնց մէջ արդարեւ Հայ սիրտն ու Հոգին են որ կը բարբախն:

«Բանաստեղծութիւնը, կ'ըսէ Մարգ Անտրէ, քոյրն է վիշտին:

Տառապող ու լացող ամէն անհատ բանաստեղծ է. ամէն արցունք քերթուած մըն է, եւ ամէն սիրտ՝ բանաստեղծութիւն մը»:

Իրաւ է որ Տառապանքը ամենաուժեղ ազդակներէն մէկն է քերթողական կալուածին, բայց անիկա ստեղծագործող, ձեւակերպող, կազմաւորող շունչէն զուրկ պիտի ըլլար լաւէտ, եթէ չընկերանար իրեն իրերը գեղեցկօրէն արտայայտելու արուեստը: Ու հոս է որ տառապող բանաստեղծը կ'անջատուի տառապող հասարակութենէն:

Կորկոտեանի մէջ բանաստեղծութիւնը եղած է կերք մը՝ որով հրճուած է ինքը, եւ որով տարուած է արտադրելու կտորներ՝ որոնց մէջ զգացումները ոչ միայն փոխանցիկ են, այլ եւ բորբ: Հրեղէն Երգերու աչս առաջին շարքին մէջ անիկա մէկը թողած է անհատի իր սէրերն ու ատելութիւնները, ու իր քնարին վրայ չնշեցուցեր է միայն այն քօնը՝ որ հասարակութեանն է, հանրութեանը, Հայունը:

Իր նախերգանքը, որ բաւական երկար շարան մըն է Թողէֆ Սիբեմներու, խտափօրէն կը պարզէ իր աշօրի դաւանանքը. — անիկա պաշտամունքն ունի սուրին, եւ իրեն համար չիկայ աւելի տըխուր նուազ մը չփինական քան «մեղեդին՝ ճաճարներուն մեր աւեր»: Իրերեւ մարդ, անպայման որ զգացած է դիւթանքը աղուոր աչքերուն, բայց ինչպէ՞ս երգել այն անուշ նայուածքները, երբ հայ որբուհիներու աչքին մէջ արցունքն է սառեր. եւ եթէ կայ կուշ մը՝ որուն առջեւ ծուներ պիտի դնէր ինքը, ատիկա պիտի ըլլար սոսկ «ի սէր նոր մարդուն»: Օ՛, այլը նոր մարդը... սա դադան մարդէն վեր, մարդը աստուածատիպ, զոր դարերով երազեց աշխարհ ու դեռ կ'երազէ...:

Այս բանաստեղծը չէ անոնցմէ որոնք կարեկցութեան ու սուղի արցունք մը ունին սոսկ շարժարուած ցեղին համար. անիկա, ընդհակառակը, հաւատաւոր մըն է ցեղին կենսունակ, ուժեղ, անմեռ ոգիին: Հեզնական Ժպիտով մըն է որ կը դիտէ դաճածի այն շարժումները՝ որով թշնամին կը ճղնի ճառագայթները մարել մէկ շունչով, արեւները կ'ործանել մէկ հարուածով եւ «մըրիկը սանձել իր խօլ թափին մէջ»:

Տառապանքը չի մեղկացներ զինքը, ու անիկա ճշգրտօրէն պատկերացուած աւերներու մէջէն ոստում մը կ'ընէ լանկարծ դէպի վրէժը փրկարար, որով առողորում կը գտնէ նաեւ հայ մամիկը պատկերացուած վերջին նամակին մէջ: Ազատութեան ճանապարհը վառօդի մուխերուն մէջն է թաղուած. դայն ողջունել կարենա-

լու համար շատերը պիտի մահանան. ատիկա վճիռն է անողոք պէտք է դիտնալ սակայն որ

Ի՞նչ հետինն է քաջութեան մէջ մահանալ

Ու պատանգուիլ ճառագայթովն Արեւին:

Ատիկա լուսաւոր հաւատքն է բոլոր ճշմարիտ մարտիկներուն. բայց ցեղը ունի նաեւ իր սարկօղիները՝ որոնք մշտնջենապէս կեանքին կառչելու միակ ու տիրական բաղձանքը կը սնուցանեն իրենց մէջ. ատանկներու համար անհրաժեշտ է աղաղակել —

Ի պատիւ ուժին մեհեան կանգնեցէ՛ք

Դուք որ հաւատովն ողջ մեռածներ էք:

Աստուածներու պէս ապրելու համար

Ի պատիւ ուժին արիւն քափեցէ՛ք

Դուք որ գարօթէն լոկ սողալ գիտէք:

Առանձնապէս չիշատակութեան արժանի է Անգոլու Աւետումներ խորագիրով քերթուածը՝ ուր լանուն Յիսուսի Ծննդեան ցօղուած շուշլ չղփացումներու ծօտ ճշգրտօրէն նկատուած են նաեւ անոնք որ զրկուածներն են բաղդին, եւ որոնց շրթունքները դատապարտուած են լաւէտ չառնելու համը իրենց շուրջ չորդող ճոխութիւններուն: Տնանկներ կան այն տեղ պատառ մը Հացի կարօտը քաշող, եւ մանուկներ որ կը Հիւծին տակաւ դիրենք Հետապընդող սովի ուրուականէն. իրապէս, ի՞նչ օգուտ Աստուած-Մարդուն աւետած եղբայրութեան, արդարութեան ու խաղաղութեան աղաղակներէն, երբ մարդիկ կը լօշտեն դիրար, եւ արիւնը ուղխօրէն կը Հոսի նոյն խիւ տաճարներէն ներս...: Իրերու աչս կացութեան հանդէպ բանաստեղծը ի՞նչքան գեղեցկօրէն լղացած է այն կոչը՝ որ ուղղուած է քրիստոնեայ Հայ բնականներու ուժացեալ սերունդին, որը պէտք ունի մկրտուելու ցեղին արիւնովը, որպէս զի «միտքը ձեւ մը առնէ ու Հոգին՝ կ'որով»:

Կորկոտեանի միտքին վրայ շափազանց ուժեղ ազդեցութիւն մըն է դործեր գիւցազներու փառքը, այնպէս որ, անիկա իր ծնողական սէրին մէջն անդամ, քնքուշ բառերու եւ փափուկ զգացումներու կողքին, կը դնէ նաեւ խրոխտ շէտը գիւցազուններու: Իր Հոգեհատոր զաւկին, Պերճուհիին, ուղղած դողդորիկ քերթուածին մէջ սապէս կ'արտայայտուի ինքը —

Ներսը մահեփի մէջ համդարտիկ կը միքիես,

Գոկած ծոցիդ մէջ մանկուրիւնս իմ անցեալ

Եւ կոպերուդ հրաճին տակ լուսագէտ
Կը պահես լո՛ւտ նկարն հոգւոյս սիրահալ:

.....
Կը մօտեմամ սուրբ հաւատով երջանիկ
Օրօրացիդ, ձեռքս պսակ մը բռնած,
Օրհնութեամս հետ եւ այս պսակն, լոյս ճակտիդ,
Երբ օր մ'ըլլաս դիւցազնուի մ'ամնումն:

Հրեղէն երգերու ամենաուժեղ կտորներէն մէկն է Դատակնի-
քը՝ որով կը փակուի գիրքը, բանաստեղծը իր Հոգիին մէջ կուտ-
ուած ամբողջ մաղձն է թափեր Հոն, Հանդէպ մոնիթրեան այն ան-
բարոյ ցեղին՝ որուն վաւաշոտ զաւակները միշտ ալ ՀայՀոյած են
լոյսին դէմ ու քաղաքակրթութեան: Անոնք պղծած են իրենց ձեռ-
քերը արիւնովը Հայ ծաղիկ երիտասարդութեան՝ որուն արեւը
կարծած են խաւարացնել, անդիտանալով որ փրփրալուզ ալդ ա-
րիւններուն մէջ կառուցուած «ձեռագոր կաշարութիւնը՝ անդեկա-
վար նաւու մը պէս՝ իրաւունքի կրանիդ սեպ ժաշուերուն պիտ
լախուի, եւ արքայանիստ Հին ոստանը պիտի փլչի Հիմունքէն...»:
Գեղեցիկ մարդարէութեան մը շունչը բերող այս քերթուածը ուժ
մըն է ինքնին, որուն տիրապետութեանը տակ ընթերցողը պիտի
ուզէր չամենալ վայրկեաններով: Հայ սիրտերու մէջ դարեր ամբողջ
սնուցուած միակ բաղձանքի մը զօրաւոր արձագանդն է այն, որ ներ-
կալ տաղնապալի օրերուն մէջ փայփայուած երազի մը նման կը
ծաղկի մեր Հոգիին ամալութեանը վրայ:

Ի՞նչքան երջանկաբեր պիտի ըլլար իրականացումը Հրեղէն եր-
գերու ներկայ շարքին մէջ պարզուած գեղեցիկ երազներուն, որոնց
կ'սպասենք որ չաջորդեն նոր մեղեդիներ աւելի եւս զեղուն կեան-
քին խանդոտ բարախումովն ու արուեստին ներշնչիչ կատարելու-
թիւնովը:

ՅՈՒՂ. ԱԻԱԳԵԱՆ

ԱՂՕԹՔ ՄՈՒՍԱՅԻՆ

Մթնադին ծառերուն տակ կ'սպասեմ
Երեւումիդ, եւ յայտնութեանդ ո՛վ Մուսայ,
Կանքեղիս լոյսն է մարմըրուն, եւ ես եմ
Յետին քերթող՝ վիշտը ցեղին գերակայ:

Դուն հրեղէն խօսքը գլրէ միջոցին,
Ու այերին լուրքեան մէջ առտուան,
Եւ առտուան լոյսերուն հետ առանձին
Կարդամ ոգիդ, եւ տեսիլովդ արբեմամ:

Որպէս զի նոր ցեղն ստեղծեմ քու շունչէդ,
Ու քննարիս լարերը խո՛ր սարսըռան...
Բռնուած նոր երկունքէ մը արփաւէտ...

Եւ մեզ ծաղրող պարապն անհո՛ւն խաւարէ,
Լեճայ շէնոդ մառազայրով ոսկեման,
Եւ խօսքս՝ շէջ Բագնին խարոյկը վառէ...:

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

ԱՆՈՂՈՔ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ

Թողէ՛ք սիրեմ...
Երկսայրի սուրն հերոսին
Որ կը փայլի արեւին պէս առտուան,
Ու ամպրոպներ եւ կայծակներ է հագեր,
Եւ բանալին ազատութեան եղեմին՝
Կոփուած է իր մերկ իրանէն արիւնոտ...
Թողէ՛ք սիրեմ...

Թողէ՛ք սիրեմ...
Շոփեճական մուգներն,
Եւ մեղեդին տաճարներուն մեր աւեր,
Հունչը փողին դաշտերուն վրայ կըռիւիւն,
Թախծոտ դողանքը մաներգող զանգակին,
Չայնն քողոքող արիւններու ջրվէժին...
Թողէ՛ք սիրեմ...

Թողէ՛ք սիրեմ...

Հին աստուածները մեռած,
Արեւապատ հեքանոս Հին Հայութեան,
Բագիններու շառ կրակներն սրբօծում,
Հուրքն արեւին՝ կենդանութիւն ներշնչող
Եւ լնակի ուռիներուն վրայ կախուած
Լիալուսինն որպէս աղջիկն յաւերժին...
Թողէ՛ք սիրեմ...

Թողէ՛ք սիրեմ...

Լոյսը, լոյսը, բարբ հոգին
Տիեզերքին ու բովանդակ մարդկութեան,
Տարտարոսը ձեւակերպող լոյսը հիր,
Լոյսը — նեկտարն աստուածներուն երջանիկ,
Ու տրամածոր շիջող լոյսերն հոգիիս
Թողէ՛ք սիրեմ...

Թողէ՛ք սիրեմ...

Գեղեցկութիւնն անբասիր,
Եւ կենեղութ արձաններու մերկ հոգին,
Դարերու հին պերն կոթողներն հոյաւէն,
Զոր կերտած են բանուորական բազուկներ,
Մեհեաններու քրմութիւններն հրավարս,
Որ սիրտին վրայ կեանքին խունկը կը ծխեն,
Թողէ՛ք սիրեմ...

Թողէ՛ք սիրեմ...

Գարունն զարթնող բնութեան...
Ուժը հողին ոսկի հասկերն ցորենին,
Հովտաւանդանն առուակներու եզերքին
Միւռնաբոյր զարունն մետաքս մազերուն,
Որունց քովքին մէջ Յիսուսն իսկ արտասուեց,
Ու փախստեայ իմ զարուններս ալ անդարձ
Թողէ՛ք սիրեմ...

Թողէ՛ք սիրեմ...

Երկինքն անուշ աչքերուն,
Շիքն արցունքին որբուհիին աչքին մէջ

— Յայտող կրա՛կ տառապանքի երդեհէն,
Աչքերն որ միշտ գաղտագողի կ'անձրեւեն
Սէրէն խաբուած սիրոյ համար սրբենի
Թողէ՛ք սիրեմ...

Թողէ՛ք սիրեմ...

Անտառն անկռիս սրբութեան
Ուր որ կռիւած չ'ըլլան ոտքեր վայրենի,
Եւ կոյսն որուն երազեցի՝ յաւիտեան...
Գեղաւարտ խիտ բարսիներու ծոցին մէջ
Քուն մտնէինք իր հետ ի սէր նոր մարդուն,
Անտառն անկռիս եւ կոյսն որուն կը բաղձամ...
Թողէ՛ք սիրեմ...

Թողէ՛ք սիրեմ...

Ինչո՞ւ սիրտիս վրայ խանդոտ
Ցուրտ եղեամներ կը ցանէք, ու քայլերուս
Արեւախոյզ վագրն խիզախ՝ կը կապտէք
Ու կ'սպասէք որ իմ երկունքս վիժի,
Ու, ո՛հ, ինչո՞ւ ով անողոք աստուածներ
Կուգէք որ վաղ ու անյագուրդ մահանամ,
Թողէ՛ք սիրեմ...

ՅԵՂԻՆ ԶԱՅՆԸ

Քեռիներու՝ Ամմահ Յիւստակիս

Մահահրաւէ՛ր Գողգոթայէ մը կ'ելլեմ,
Փըշապատ, մութ, ուղիներով եզերուած,
Ես անիծեալ ուղեկորոյս մամբողջն եմ,
Մի՛շտ կը փալեմ, նոր յոյսերով սըրարած:

Ի՛նչ փոյթ-քէ զիս զարնել ուզեն կէս մամբան,
Եւ նիգակեն կողերս՝ անբուժ վերքերով,
Հո՛ն եմ դարձեալ մամբուս վըրայ յաղթական,
Դրօշագարդ հանգրուանի մը իդով...

Մահահրաւէ՛ր Գողգոթայէ մը կ'ելլեմ,
Մի՛ կտրե՛ք վագֆս, ո՛վ ռերապարտ դահիճնե՛ր,
Սին է կարծե՛լ արեւին լոյսն սպանել...

Եւ մըրիկը սանձել իր խօս քափին մէջ,
Զի ես Ուժին հաւատացի, ո՛վ գտե՛ր,
Ահա կուգա՛մ... կեանքին տիրել ասկէ վերջ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԱՂՕԹԻԸ

Ով դու վահագն՝ Աստուածը մեր հայրերուն,
Մենք մահատակ հին ցեղի մը նոր սերունդ,
Քեզ կ'աղօթենք խոր հաւատով մ'աննկուն,
Ուժի ովկէա՛ն... արեգական լոյս ծընունդ:

Շո՛ղ մ'արձակէ, մեր մտքերուն մէջ անգոր,
Որպէսզի մունջ հայութիւնն այս վախճանեալ,
Ա՛յս մահագի՛ն... պայքարներէն վերջ հըզօր,
Մենք ստեղծենք լոյս Յարութիւնն իր օրհնալ:

Ահա՛ ցեղին արիւնն գինի հըրավառ...
Ահա՛ Մարմինն՝ ողջակիզուած այսֆան դար...
Մենք անոնցմով հաղորդուած Քեզ կուգանք,

Նըզովէ՛ մեզ... եքէ մոռնանք վրէժն արդար
Հատուցանել, վրէժն անողորմ, մահապա՛ր,
Զա՛րկ կայծակն՝վդ... քող յաւիտեան փրճանանք...

Ի ՊԱՏԻ ՈՒԺԻՆ

Վախկոտներուն

Ի պատիւ ուժին մեհեան կանգնեցէ՛ք...
Ազա՛տ օրերու պերճանքին համար,
Դո՛ւք որ հաւատով ողջ մեռածներ էք:

Հոն պաշտամունքի աղօթքներ ըրէք,
Այդ նոր Աստուածին անունին համար
Ներկիւածօրէն խաչակնեցէք...:

Ի պատիւ ուժին Արձան շինեցէք,
Դարերու ճակտին գոռալու համար,
Թէ ինք կը վարէ բաղդին նաւն անդեկ...:

Արեւին լոյսով գայն հագուեցունցէք,
Նայուածքէն շաքիւր բոցելու համար,
Որպէսզի վառին սրտերն քոյլ ու հէք:

Ի պատիւ ուժին նոր երգ երգեցէք,
Դաւանքուն վըրայ նոր Հայաստանին,
Վերաւոր ինկած պլպուկներուն հետ...:

492870
ՁԷ. 876h

Եւ ովսանանք՝ բարձունքէ բարձունք,
Ցեղին հին հոգին երկնելու համար...
Կեանքի մեղեդին երգե՛լ ամաքցունք:

Ի պատիւ ուժին արի՛ւն քափեցէք,
Յաղքուքեան գինի ըմպելու համար,
Դո՛ւք, որ գարշօրէն լոկ սողալ գիտէք...:

Սիրեցէք կըռի՛ւն, աւին հունի՞ք դուք,
Եւ սրտերնուդ տակ, Վըրէժ հրեղէն,
Ու քեմամի արիւնի պատուք...:

Ա՛հ, կատաղօրէն անկերջ կոռեցէք,
Աստուածներու պէս ապրելու համար,
Դուք որ հայութի՛ւնն ազատ կ'երազէք...:

ԿՈՌԻԻ ԵՐԹ

ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻԻՆ

Այս իրիկուն հոգիիս հետ միմակ եմ,
Տարախարիկ այս անիծեալ հողին վրայ,
Այս իրիկուն յամառօրէն կ'երազեմ,
Մահուան համար որ հեռուէն կ'երբուայ:

Ալ ի՛նչ մընաց կեանքս կեանքին հետ կապող,
Զիս կը կանչէ կռիւն ազա՛տ... բայց անգութ,
Արիւններանց արեալոյսներն մթաւօղ...
Ու զըրահեալ գաղափարին կենեղուտ:

Տո՛ւր բանաստեղծ, Ատելութեանդ քոյմն այրող
Եւ վրէժիդ քուրն հեքանոս մաքրափայլ,
Յանձնէ հոգւոյս համբոյրով մը յուսառդ:

Զի այս իրիկուն հոգիիս հետ հաւտըւած՝
Կ'երբքամ կարմիր սլաքարին մէջ մահանալ...
Կ'երբքամ ցեղիս հոգին տեսնել աննուան...:

* * *

Նաւն կը սուրա՛յ ըզձանգներով մետայոյս
Քըմալալար ովկէանին վրայ ալեկոծ,
Ու կը նաւէ ալիքներուն մէջ խոց-հոգւոյս
Վրէժն ահաւո՛ր բանակներով մարտակոչ:

Կերքամ այսպէս մտածումէն մտրակուած,
Ճակատագրէն ու սեւ բաղդէն վիրաւոր,
Ես իմ ձեռքովս գտնել Աստուածս կորսուած,
Ու զայն կանգնել Արեւելին մէջ հզօր...

Ու զայն կանգնել հայ սրտերու մէջ անգօր
Վեց դարերու մոռացումէն վերջ այսօր.
Կերտել մեհեանն Ուժի անպարտ Աստըծոյն...

Հայաստանի տանարներուն տեղ պղծուն,
Կերքամ այսպէ՛ս եկէ՛ք, եկէ՛ք ինծի հետ
Դուք որ յաւե՛րժ ապրիլ, ապրիլ կը սիրէք:

* * *

Ողջո՛յն ձեզ մերկ կարմիր դաւտեր հայկական,
Ողջոյն գետե՛ր մեռելներու գերեզման...
Ողջո՛յն լեռներ, դուք է՛ք միայն քաջ վրկան
Դժոխածին արաբներուն մոնկոլեան:

Ահա՛ հոգիս կը փոքորիկ, կը լայննա՛յ...
Ի տես խանձող սրտերու լուռ մխամփին,
Ու վրէժիս Աստուածն ահեղ կ'արքննայ,
Անտէր ցեղիս անէժփն տակ մահագին:

Իբրեւ ժամտախտ պիտ' քափառիմ յաւիտեան
Մզկիքներու մէջ պայրամի օրերուն,
Բանակներուն մէջ սփռելով մահ, արիւն:

Մինչեւ որ ալ գանկերն ամէն մոխրաման,
Հարուածիս նոր ձեւերուն տակ այսահար
Բզփտելով Ղուրանն իրենց անէժփ յար...:

ՋԵՆԳԻՍ

Վեց կապարով բեռնաւորուած լոյսի գունդ,
Պատէն կախուած եղերօրէն կը փայլիս,
Հառազայքե՛ր սրտիս վըհին վրայ անփոյթ,
Երբ պղտորուին ջինջ ակունքներն երազիս:

Կը մայիս լո՛ւտ... բայց կենդանի, տիրական,
Դուռն քէ կեանքն ես, եւ քէ մահը մարդակեր,
Կողերուդ մէջ օրհնութեան բիւր սերմեր կան,
Ու չսպասուած յաղթանակի գոռ մարտեր:

Քեզ կը սիրե՛մ հոգեհատոր մանկանս պէս,
Դուն իմ արե՛ւս... ու իմ իսկալս ամնուան
Փռփռ ծայրէն ազատութիւն կ'աւետես...

Երբոր դպչիմ զսպանակիդ բլրակին,
Փռքորկուելով, ա՛հ, կը սուրաս յեղակարծ
Բոցել կեանքիս՝ մամբան անել ու մըթիմ....:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՈԳԻՆ

Հայ ժողովուրդի՞ն՝

Աչքերդ յոյսին երազներով հրդեհուած,
Տառապանքի մամբաներէն կը փալես,
Կ'երթայ Ոգի մը առջեւէդ սրբարբած
Կ'երկրպագեմ այդ Ոգիին առջեւ ես:

Աչքերուդ մէջ չունիս արցունք եւ ո՛չ ալ
Նախատինքն վիատ ու մեղկ հոգիին,
Ի՛նչ հեւտին է փաշութեան մէջ մահամալ
Ու պատանձուիլ մառազայքովն Արեւին:

Կ'երկրպագեմ այդ Ոգիին առջեւ ես,
Ազատութեան կարմիր սիւնն է լուսածին,
Իր շունչին տակ նոր դրոշմներ կը յածին:

Հո՛ն, հեռաւոր հայրենիքին մէջ այսպէս,
Իրմով զինուած, ժայռ-հաւատով մը արդէն
Առաքեալներն... վաղուան Յոյսը կը կերտեն....

ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Մայր Հայաստանին

Թէեւ ըզքեզ մահացուցին վատ ձեռքեր,
Ու կնքեցին դամբանդ անբաց փականով,
Սակայն մարմինդ չ'եղաւ անարգ որդին կեր,
Լոյս ըզգեցա՜ծ պառկեցար լոյս հաւատով:

Հողակոյտիդ վրայ սերունդներ մորքեցին,
Պահապաններդ եղան հիւանդ արքաներ,
Որպէսզի ա՛լ հոգիդ չըլլայ արփածին,
Որ լուռ հատնիս մահաստանիդ մէջ աւեր:

Անոնք գիտցան քէ հըզօր են: Արեւներ
Կրնան իրենց մէկ հարուածով կործանել,
Հառագայքնե՛ր... կրնան մարել մէկ շունչով:

Օ՛ն, Յաղբուրթի՛ւն... խաւարն՝ անցած է արդէն,
Լուսաբացին գերեզմանիդ արգանդէն
Յիսուսին պէս կը յառնուս բո՛ց անուրջով:

ԼՌՈՒԹԵՆԷՆ ՎԵՐՋ

Միտքս յանկարծ կը կասի իր խորհուրդէն,
Վայրավատին ցնչումներու դողին տակ,
Ըզգացումներս շատունց մարած են արդէն,
Քար լռութեան կիզիչ շունչէն անկըրակ:

Լռութիւննե՛րն սորվեցուցին ինձ այլեւս,
Գազանաճա՛լ մարդուն հանդէպ սրբապիղծ,
Կրքընիլ լոկ սուրին ծայրին լուսերես,
Եւ հոն քաղել աստուածային ամէն իղձ:

Ա՛հ, ձայն չի գար երբեմնի շէն դըրախտէն
Ո՛չ մէկ շունկ մ'իտն չի պղծեր գոհերուն
Լռութիւնը: Արարատեան դաշտերուն

Վըրայ միայն կը քեւածէ վրէժն արդէն,
Որ վաղուան սուրբ շնորհին հետ որոտայ,—
«Մահէն ոտքի՛, ելէ՛ք որդիք քաջ Հայկայ»:

Ո՛Վ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ո՛վ հայրենիք քաղաքացիք տառապանք ահաւոր վայր
 Ո՛ւր Արեգակն հին Եհովա՛յ, կը պատուէր մեր հայրերէն,
 Այժմ աւա՛ղ, կը խաւարի արփնափրփուր գետերու մէջ,
 Եւ լուսնկան Աստուածուհի, մոռններու գագաթէն լուս,
 Գունատ աչքով մը կը նայի մահաստանի խաւարամած,
 Եւ դեղնորակ ճաճանցներով կը գգուէ յէլֆն հերոսներու,
 Որոնք ինկա՛ն աստղերուդ տակ, ազատութեան սուրին փարած,
 Պայքարելով սուլքաններու անիծակալու գէմներուն դէմ,
 Սրտերնուն տակ մի՛ւտ կրելով, դեղին մազձը վրէժներու,
 Եւ աչքերնուն մէջը կուտած, կիզիչ քոյմը ատելութեան,
 Խալիֆային հըրամանով, երբ կարաւան տարագրութեան
 Փոքր-Հայէն մինչեւ Մեծ-Հայք, մինչեւ ծայրե՛րն Սահարային,
 Խաբազանի շաչիւնին տակ, ե՛ւ կիրքերուն տակ մոնկոլին,
 Իր մահակերպ շուքը փռնեց երկինքներուդ տակ ասմագուն:
 Ողբերգութեան այս գիրքը սեւ, գոր ո՛չ մէկ ցեղ դեռ չունեցաւ,
 Ի՛նչպէս գըրե՛լ, ի՛նչպէս պատմել, ի՛նչպէս գըրել ոգիներու
 Մատենան անսիրտ ո՛վ հայրենիք, երբ քու հոգիդ պղծուեցաւ...
 Արեւուն տակ, լուսնկային, եւ աստղերուն աստուածաբիր,
 Լուսապայծառ եւ տեղծիչ հոգին էիր տիեզերքին,
 Մահուն ջերմով արդ կը դողաս, եւ կը վառիս եղբորէն,
 Նիզակակիր նեմարտութեան, դո՛ւն ողջակէզն իրաւունքին,
 Դո՛ւն դարերէ՛ն փորագրուած աստուածային բոցեղ կընիք,
 Քու պատմութիւնդ է կնքուած, արիւն-արցունք տառապանքով:

Ո՛ւր մընացին անցեալ փառքի հին օրերուդ խրախնամներն,
 Հըզօր էիր եւ գեղեցիկ, առիւծներու պէս մընչող,
 Երբ հեքանոս ուժն իբր Աստուած կը պատուէր որդիներէդ,
 Յորեաններուդ մէջ կը հոսէր արփին իրեն ճառագայթներ,
 Եւ դատերուդ վրայ օրհնուած, հանդարտօրէն կը բազմանար,
 Հայկեան ցեղը գեղեցկադէմ, իտէալ հոգին Արեւելին:
 Ո՛ւր մնացին լուսագմբէք պերն կոթողներն տաճարներուդ,
 Հայ արուեստի այդ հանճարներն, ո՛ւր սերունդներ աստուածա-
 պատ,

Որ կ'երգէին «Փառք ի բարձո՛ւնս», բայց ո՛չ ուժը գերահրա՛ւ...
 Ո՛վ հայրենիք, ուժն հեզմեցինք դաժանօրէն պարտուեցանք...
 Եւ բարբարոս վանալներու արեւամեջին դէմ մոլեցին,
 Գոյսան սուրին երկարելու, եւ տապարին արփիագունդ,
 «Աստուած, Աստուած» աղերսեցինք յիմարօրէն խեղագարուած,
 «Աստուած, Աստուած» աղօթեցին մայրերը մեր՝ դաւումահար,
 Բայց անձամբ ձեռք չեկաւ, մեր վիզերուն վրայ ծանրացող
 Բռնակալին սուրը կոտրել, որուն ի գո՛ւր սպասեցինք...

Արդ, աւերա՛կ ու մոխրացա՛ծ կը տարածուիս մահահանգոյն,
 Ուր անօրի ճագայիք կը քափառին ազատօրէն,
 Կարծես անոնք արքան ըլլան աւերակին համայնական,
 Եւ քընծկոցը սեգ արջերուն գիւրիւն մէջ ողբանուգ,
 Դըժո՛խք, դըժո՛խք մը կ'ստեղծեն, որուն ի տե՛ս սատանաներ,
 Իրենց երկայն դունչը բռնած սարսափահար կը խուսափին...
 Ո՛վ շիրմաստան անմեկնելի, եւ ո՛վ դըժոխք անմախքաց...
 Աղբիւրներէդ՝ յստակ ջուրին տեղ կը հոսի միայն արիւն,
 Եւ կախարդիչ պարտէզներուդ վարդենիներն արմատախիլ,
 Մահը կուլան մոր հարսերուն, եւ կոյսերուն արեւադէմ,
 Զորակներուդ երկայնքն իվար անգերեզման կիսաողջեր,
 Անիծաբաց քրքուններով երկինքն ի վեր կը հայհոյեն:
 Բողո՛ք, բողո՛ք, այս ամէնուն, բողո՛ք կըռիւ, մենք կը կանչենք,
 Ու կը դառնանք հի՛ն կըրօնքին, վրիժապատ հոգիներով,
 Ո՛ւժը կ'ուզենք անպարտելի, եւ մեղկութեան կըրօններէն
 Մեր ոտներուն փոշին քօթուած, ո՛վ հայրենիք ահա կուգանք,
 Տառապանքէն զինագրուած, եւ ցնորոտ տեսիլներու,
 Անարեկի՛չ դրուագներէն, այսահարեալ ժանիւներով,
 Մոխիրներուդ վըրայ ցանել ըմբոստութեան եւ վրէժի
 Կարմիր սերմեր վաղուան համար, յանուն ցեղին մեծ անունին,
 Յանուն գոհուող հազարաւոր նահատակաց արդար ուխտին:

Մնացորդներս ահա կուգանք, արեգակիդ շուրջ բոլորուիլ,
Գերերջանիկ կեանքը նորէն լուրք երկինքիդ տակ ըսկըսիլ,
Աւերներէդ գանձեր հանել, ի՛նչ որ ցեղին կը պատկանի,
Ի՛նչ որ տուինք, եւ գոհեցինք, բռնակալի բիրտ կիրքերուն,
Աւի՛ւն, երազ, եւ գաղափա՛ր, եւ կենսայո՛րդ բոլր արեւներ,
Ազատութեան Արձանին քաղն, պննել ամռնց անիւններով...
Եւ ասպետի յանդգնութեամբ ազգերու բուր խղճմտանքին,
Պռոշ մահուան տարտարութեն, ո՛վ հայրենիք վերածնունդ,
«Մենք ենք սկիզբն ու վախճանը տիեզերքին անպարագիծ»:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Հանճար մըն էր նորահաս, զեղեցկութեամ սիրահար,
Ան ոսկի մուրն մը ունէր, եւ քնար մը սիրամաւ,
Ուր քանդակեց դարերու Զուարթութիւնն հոգեհրմայ,
Կունքերուն վրայ սրբատաւ:

Ան նոր երգիչն էր կախարդ, մոռցուած լոյս՝ արուեստին,
Եւ ինք կարծես հեքիանս ոգին էր հի՛ն դարերուն,
Ուր Սարփիման ցնծերգեց, եւ խրախմանքն հեւտագին
Սաղաւթական տօներուն:

Պօմպէյի հին զիւերներն պատմեց մեզի արցունքով,
Եւ գորութի՛ւնն հրաւազոր՝ ասպետներու բազուկին,
Մըլումդիւսադերն շաքարաւաք, ճիւղաւաքներն ակնաթով
Հըզօր շունչովն Արուեստին...:

Տեսաւ սահող քաղաքներն աստուածներու բնավայր,
Ուր Կ'երբային կոչունքի արքեմալու հանճարով,
Վենետիկի լուրքագոյն ջուրերուն վրայ դիւրավար,
Դէպի աստղերն լուսածով...:

Քերթողն հսկայ բազմեցաւ Պեգասի հուր բաւերուն
Անցաւ բոլոր արիւնոտ ճամբաներէն սարսափին,
Եւ հազիւ քէ ան ըզգաց՝ դըպած ըլլալ աստղերուն,
Ինկաւ սեմին վրայ փառփին:

«Գողգոթայի Ծաղիկներ»ն սեղմեց կուրծքին վրայ փափուկ,
Բանուորուիին ողբերգեց, եւ արցունքներն իբրեւ շող,
Իբրեւ յակինթ ցանցընեց, ծամերուն վրայ տրտմասուգ,
Եւ պատիւին եղաւ ֆօլ...:

Օ՛ սիրտն իրեն երկինքն էր սրբազնացած սէրերու,
Բանուորներուն հեծեծող, ինկածներուն կոյս անտէր,
Հոգւոյն խորէն հեկեկաց՝ սիրեց զանոնք սրգալուռ,
Եւ վիշտն անոնց մահաւէր:

Ան նահատակ իր ցեղին, բանաստեղծն էր քաջարի,
Եւ պէտք էր որ հնչեցնէր քանոն ոսկի տրտմալար,
Ցեղին փառքերն աւերակ, ռոյսներու ձեռք վայրի,
Միտը մխաց զերդ բուրվառ:

Ի սէր կեանքի Զարթօնքին՝ վահագնի քաջ Աստըծոյն,
Բազնին առջեւ աղօթկեր, ցուլ մը ըրաւ ողջակէզ:
Մինչ իր ետին գարուններ կը խամրէին սրբօծուն,
Զարդի շունչէն հըրակէզ:

Լացաւ ամայն Անիի պարիսպներուն առջեւ մեծ.
Տեսաւ քարքի ժանտ ձագեր, անշարժութիւն գերեզման,
Ցանկաց Լոյսի՛ն, Յարութեա՛ն, ըղբղին խիւս՛ը փըռեց
Աւերակին վրայ մահուան:

Որպէսզի ցեղն արբննայ, յիւժ փառքերն վաղեմի,
Առնէ Հայկին մոռցուած, աստեղակուտ սուրբ սուրբ,
Հնձէ Ոճիւրն արմատէն, մինչեւ նոր ձայն մը լսուի,
«Ազատութիւն. ամենուդ»:

Ան քիչ մըն ալ մեզ կրցեց «Հացին Երգ»էն խնկարոյր,
Զմրուխտ հասկերն արփաւող, աւիւն յուրքի հողերուն,
Աւշատամբը ժըրաջան մշակներուն քրտնաբոր,
Մինչեւ ոսկի իրիկուն:

Երբոր արփին բըռնկէր դաւտերուն մէջ լըռամած,
Եւ սիւքը մեղմ հըպանցիկ, շունչը փչէր զովագին
Ցորեաններու հրդեհին, ան իր քնարին վրայ հակած,
Գովքը կ'ընէր նոր հունձփին:

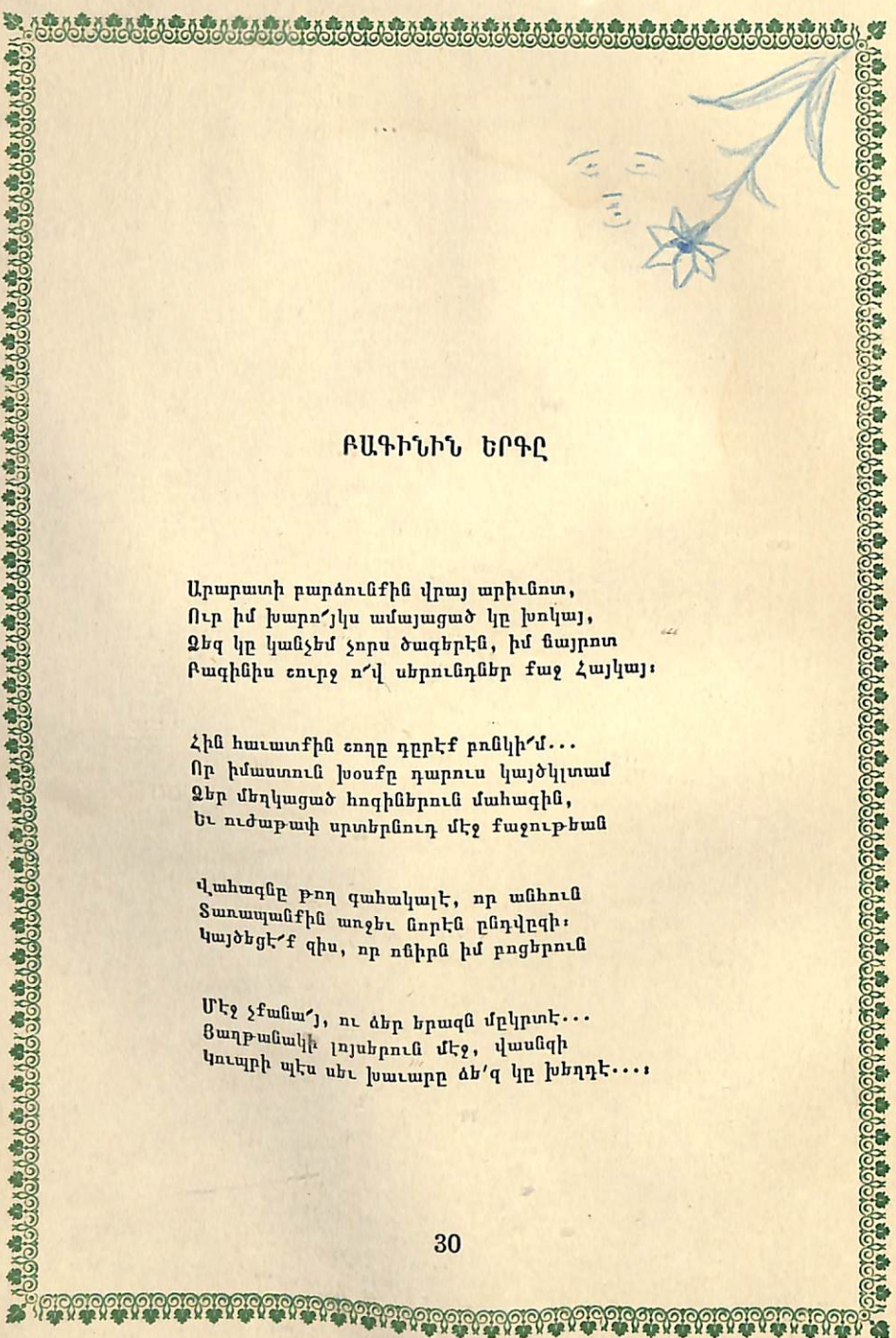
Եւ հուսկ ինկա՛ւ վաղածամ, ինկաւ քերթողն վրիժալուռ,
Անկումին հետ քափեցա՛ն աստղեր, հրաւէկ երկինքէն,
Մինչ Արեւիք նոր արեան քատերաքեմն էր անուր,
Ոճիւրներու մրրիկէն:

Ինկաւ եւ ի՛նչ տեսիլներ քռան սրտէն դէպի հոն,
Գանկին մէջ ի՛նչ փոքորիկ, ի՛նչ կըրակ կար քաֆնուած,
Եւ ի՛նչ անմահ քերթուածներ արտասուեցին սարսըռուն,
Հոգիին մէջ վրիժայած:

* * *

Ո՛վ բանաստեղծ մենք պիտի կերտենք արձանդ մարմարեայ,
Արծուաքոյի մտածման խորին ձեւովն հըրաքեւ...
Հերոսներու յաղթապանծ, զոր պաւտեցիր քնարիդ վրայ,
Արձաններուն առընթեր:

ԲԱԳԻՆԻՆ ԵՐԳԸ

Արարատի բարձունքին վրայ արիւնտ,
Ուր իմ խարո՛յկս ամայացած կը խոկայ,
Ձեզ կը կանչեմ չորս ծագերէն, իմ մայրոտ
Բագինիս շուրջ ո՛վ սերունդներ քաջ Հայկայ:

Հին հաւատքին շողը դըրէ՛ք բռնկի՛մ...
Որ իմաստուն խօսքը դարուս կայծկլտամ
Ձեր մեղկացած հոգիներուն մահագին,
Եւ ուժաքափ սրտերնուդ մէջ քաջութեան

Վահագնը քող գահակալէ, որ անհուն
Տառապանքին առջեւ նորէն ընդվզի:
Կայծեցէ՛ք զիս, որ ոնիրն իմ բոցերուն

Մէջ չքանա՛յ, ու ձեր երազն մըկըտէ...
Յաղթանակի լոյսերուն մէջ, վասնզի
Կուարի պէս սեւ խաւարը ձե՛զ կը խեղդէ....

ՀԱՅ ՔԱՐՈՋԻՉԻՆ

Ցամբած հոգիդ՝ առասպելեալ խորհուրդով,
Մօտեցուր հայ տառապանքին երկնատուր,
Կա՛յծ մ'ապստամբ գողցիր անկէ, ու անով,
Եսըդ վառէ՛ ոսոխին դէմ անարդար:

Ազատութեան էտըլվայսներն իր կուրծքին
Նահատակուող հայուն համար սրտաբէկ,
Պատգամդ չունի կեանքի անմահ մեղեդին,
Գոյութեան լոյս մ'իսկ չ'արձակեր ան երբէք:

Քեզ մըկըտեմ ցեղիս արեամբն հրաւափառ,
Դո՛ւն ուժացեալ հայու զաւակ անկորով,
Քեզ մըկըտեմ ցեղիս արեամբ արփավառ...

Գաղափարի հսկայ մ'ըլլաս մըրկայի՛ն,
Որ միտքդ ձեւ մ'առնէ, հագիդ՝ ալ կորով,
Գրկես անու՛ն հորիզոններն աստղային....

ԱՆՕԳՈՒՏ ԱԻՆՏՈՒՄՆԵՐ

Բաղա՛ն ամբողջ կը խայտայ պերնուրիւնով մ'անսովոր,
Լոյսերուն տակ կը պառկի յոգնած ճամբան անհատնում,
Երազներու գինիով կը գինովնայ օրն այսօր,
«Ծնա՛ւ Յիսուսն սպասուած երջանկութիւն ամէնուն»:

Փողոցներէն կը հոսի՝ շամբուռ ալիքն տարփանքին,
Մեծատուններն են գինով շամբանեայով պարուհւոյն,
Ազատ մ'անդին մինչ կուտէ շերտերն հացին կաղամբին,
«Ծնա՛ւ Յիսուսն սպասուած եղբայրութիւն ամէնուն»:

Խանութներէն կը յորդի կեանքի ամէն բարիքներ,
Բախտաւորներն են զուարթ, վայելքներով են զեղուն,
Անդին փաղցէն հալածուած կը դալկանան մանուկներ
«Ծնա՛ւ Յիսուսն սպասուած կարեկցութիւն ամէնուն»:

Պալատներուն մէջ տաճուկ կը լսուի ձայնն դաւանակին,
Մեղեդիներ Ովսանմա՛յ կը տօնեն տօնն Աստըծոյն,
Սիրտերնուն մէջ կը վառի՝ երանութիւնն այս կեանքին,
«Ծնա՛ւ Յիսուսն սպասուած ուրախութիւն ամէնուն»:

Նկուղներու մէջ տաճուկ հոգիներ կան ուժա՛ւով,
Սիրտերնուն տակ սառած է արցունքն իրենց աչքերուն,
Այս օրէնքին դէմ անխիղճ կը հայհոյեն բի՛ւր անգամ,
«Ծնա՛ւ Յիսուսն սպասուած արդարութիւն ամէնուն»:

Եկեղեցի՛ն՝ կը գոռայ փարզներով սիրածօն,
Բայց դուռն ամուր կը գոցեն, անտուններուն, խեղներուն,
Ո՛վ մարդկային շարուած... մարդկային բութ ըզգացում,
«Ծնա՛ւ Յիսուսն սպասուած սէր ու գորով ամէնուն»:

Այս ամէնէն վեր սակայն արի՛ւն արի՛ւն կը տեսնեմ,
Տանարներու սեմին վրայ ու սեմին վրայ այս դարուն,
Արդարութեան ծոցին մէջ, աստուածներու աչքին դէմ,
Արի՛ւն արի՛ւն կը տեսնեմ, ի՛նչ անօգուտ աւետում.
«Ծնա՛ւ Յիսուսն սպասուած խաղաղութիւն ամէնուն...»:

ՊԱՌԱԻՆ ԵՐԳԸ

Միրտըս խորո՛ւնկ անդունդ մըն է մահապար,
Պեղուած վետի ձեռքերով,
Զունեցայ օր, արեւոտ օր մը պայծառ,
Գարուն մ'անուշ վարդերով:

Երդիփիս տակ խըրախնամփի տեղ՝ մահուամ,
Ունայնութիւնն ողբերգեց,
Եւ սրտարուխ աղօթփներուս տեղ միայն
Զարիփը զիս հալածեց:

Պարպընեցա՛ւ ամբարներուս կուռ ցորեանն,
Տունս կտրին բռններէս,
Սակայն յայտըս դե՛ռ կանգուն է՝ դիւքական
Արեւոյտովն ժպտերես:

Ո՛վ իմ ցեղի ասպետական զաւակներ,
Թո՛ղ ծեր հոգիս ձեզ օրհնէ.
Վաղը հազար բարիփի պերն արեւներ,
Մեր լեռները կ'աղջունեն:

Վաղը հարսներ ճերմակ հագուած կը տօնեն
Մեծ կիրակին հայութեան,
Ու փառութեան խարոյկին մէջ կը վառեն
Աստուածը հի՛ն դառնութեան:

Զի՛ մենք անցանք խաչելութեան ուղիէն,
Յիսուսներով բռնաւոր,
Քանի՛ անգամ մեզ խաչեցին, բայց մօրէն
Յաղթեցինք մահն՝ ահաւոր...:

Կ'երգեմ հըպարտ, կ'երգեմ ցեղիս փառքը մօր,
Ռազմիկի մը աւիւնով.
Ու գործ հողին նայող հոգիս սրգաւոր
Կանմահանա՛յ... այդ երգով:

ՄԱՅՐԸ ԿԸ ԶԻՆԵ

Աչքերուդ մէջ արեւի ցոլք մ'է ինկեր,
Եկուր տղաս համբուրեմ,
Եւ պարմանի հասակէդ վար անվեհեր
Կեանքի հնձան մը կախեմ:

Արտին կուտէն սահող առուին մէջ այսօր
Տեսայ արեան երանգներ,
Եւ արագիլ մ'իւր կտուցով վիրաւոր,
Կարմիր կտաւ կը տանէր:

Օրօրօցիդ հսկումներս մոռցեր եմ,
Եւ գիւտներս մտաւորում,
Այս մեմաւոր երդիւքիս տակ մահադէմ
Վերջին արեւս էիր դուն:

Քեզ դեռ չըսի՛, վէպն այս պողպատ դանակին,
Որ ափիդ մէջ կը դնեմ...
Ա՛ն պատիւիս դիւցազն եղաւ՝ ոսոխին
Վանեց լոյսը հոգիէն:

Քեզ դեռ չըսի՛... այն անիծեալ օրերուն,
Երբ բակին վրայ ցամուցիր...
Հօրըդ դեռ տա՛ք տեսայ ըղեղն ու արիւն,
Դուն արգանդէս ճշագիր:

Ո՛վ արիւնի գաւակ արեան մէջ կարդայ,
Իմաստութեան գիրքը նոր,
Այսօր կարծես ծեր սրտիս մէջ կը խայտայ
Յաղթանակ մը գերագոր:

Այսօր օրն է, գընա՛ որդիս առուակին
Արեւաւա՛տ ուղիէն...
Քեզ այսօրուան համար ծընայ, իմ անգին
Շողմ հոգիիս. ա՛հ նորէն

Խուժանն հեռուէն տես պարելով կ'ամպանայ,
Դէպի դաւոտերն աղարծրի,
Մարախներու պէս կը դիզուիմ, բայց ահա
Դիւրս մ'ալ Հայկեան կը յածի:

Գընա՛, անոնց յորձանքին մէջ խառնուէ,
Գընա՛, ինչ փոյր իմ հոգին...
Արդէն մահուան գանգակներուն կ'ունկնդրէ
Գընա՛ կարմիր պայքարին...

Թո՛ղ բարբարոս շունչ մը ըզքեզ մրրկէ՛
Դաժանօրէն կռուելու,
Եւ քո՛ղ հոգիդ անյագ պատուք մը լափէ
Արի՛ւն, արի՛ւն ըմպելու:

* * *

Աչքերուդ մէջ տղաս արի՛ւն է խուժեր,
Հուսկ անգամ մ'ալ համբուրեմ,
Եւ արեգդէմ հասակէդ վար անվեհեր
Շանթարձակ քուր մը կախեմ...

ԳՈՒԺԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գուժկան լուրերու շանքէն զարնուած,
Աստուած, կը հեզնեմ այս կեանքը ոչինչ,
Եւ մահուան կարօտ մը կ'ըղձամ յանկարծ,
Եւ հուսկ շունչիս մէջ քանդե՛լ ամէն ինչ...

Գուժկան լուրերու յուշովն աղեկեղ,
Հալածուած, անտէ՛ր, քո՛յր, քեզ կը յիշեմ,
Վըրէժի քոյնով կատղած վագրի պէս,
Հոգիս եմ զինած մոլուցքով մ'ահեղ:

Գուժկան լուրերու սարսափէն ապուշ,
Տեսիլներուս մէջ, մա՛յր, քեզ կը տեսնամ,
Կարօտէն այրած հոգիդ սիրանուշ
Կ'ըմպէ արցունքը վտիս դառնահամ:

Գուժկան լուրերու սարսուռովն համակ,
Հա՛յր, քեզի կուլամ... հա՛յր իմ ալեւոր,
Ո՛ր սեպ ժայռին վրայ քեմամին վայրագ
Ջախջախեց գանկդ չ'ապրած օր մ'աղուոր:

Գուժկան լուրերու շունչովն հրկիզուած,
Եղբայր մահացեա՛լ... ողջ մեռել մըն եմ,
Իսլամի արեան հոգիս է ծարուած,
Եղբայր աքաղաղ... կռի՛ւ կ'երագեմ:

Ո՛ւր էք այժմ աւա՛ղ, սիրուած հոգիներ,
Սիրտս է գերեզմանն ձեր անիւններուն,
Եւ սէրս վիրաւոր պատանգ մը լուսեղ...
Ես խօյ ուրուակա՛ն մ'անանուն, անտուն:

Գուժկան լուրերու շանքէն զարնուած,
Աստուած, կը հեզնեմ այս կեանքը ոչինչ,
Եւ մահուան կարօտ մը կ'զգամ յանկարծ,
Որ հուսկ շունչիս մէջ քանդեմ ամէն ինչ...

ՎԵՐՋԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

Պանդուխտ տղաս վերջին նամակս կարօտի
Մահուան սեմին կը գրեմ,
Զի ա՛յս գիշեր լուսնին լոյսով մե՛նք պիտի
վարենք կըռի՛ւ մահուան դէմ:

Հրդեհի շէկ կայծեր կ'իյնան գիւղին վրայ,
Կ'այրի ցորեանն արտերուն,
Եւ կիսայրեաց տաճարներուն մէջ կուլայ
Սիրոյ Յիսուսն ամէնուն:

Կը հաւատամ քանդող ուժին տիրական,
Ա՛ն մեր Աստուծո՛ն է բարի,
Սաղմոսին տեղ սուրս եմ գրկեր սիրական,
Քիրտս՝ գահն է վահագնի:

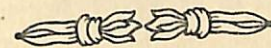
Աղօթքի հին հոգին մեռաւ հոգւոյս մէջ,
Հին աստուածը՝ ալ չի կայ,
Դաւոյնին մէ՛կ զարկը կ'արժէ փողփողէջ
Հազար աստուած անըզայ:

Զի քե՛նամին պղծեց տաճարն սրբատա՛ւ
Մեր պատիւին ամբաշէն,
Համբերութի՛ւնն իբրեւ արիւն գինեկա՛ռ,
Ալ կը յորդի մեր սրտէն:

Մեզ համար չեն անօրութիւն ու ծարաւ
Սարսափը պիղծ ոսոյսին,
Կըրանիտէ բազուկներով աստղավա՛ռ
Կ'սպասենք մեծ կըռիւին:

Արիւն կ'ուզենք, արեան փոխան, եւ արդէն
Կը լըսուի ձայնն շփոթին...
Գնդակ մ'ահա անցաւ գլխուս վըրայէն...
Քոյրըդ ինկա՛ւ տանս շէմին:

Պանդուխտ տղաս, վերջին նամակս կարօտի
Մահուան սեմին կը գրեմ,
Զի ա՛յս գիշեր լուսնին լոյսով մե՛նք պիտի
վարենք կըռիւ մահուան դէմ:

ՏՐՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ո՛վ պիտի տայ հոգիիս երջանկութեան մէկ վայրկեան,
Շուրջս ամէն ի՛նչ կուլայ քախծութիւնով մ'անսովոր,
Օգոստոսի գիւտերէն խոյս է տուեր լուսընկան,
Եւ ես լեռած կը խորհիմ խըցիկիս մէջ մեմատր:

Գիրքի մը սեւ էջին վրայ ալ յոգնեցայ խորհելէն.
Ըզգացումներս կը սառի՛ն եւ վայրկեան մը կ'զգամ քէ,
Մեռելներ զիս կը կանչեն գերեզմանին խոր փոսէն,
Ու կանացի քրքիջով մահն է որ զիս կը կարքէ:

Ժպիտներուն մէջ անուշ դառնութիւններ կարդացի,
Տեսիլներէս լըճուեցայ, հիմա տենջերս կ'արիւնին,
Բան մը միայն կը մընայ հոգիիս հետ ու կ'անի,
Ան տրտմութիւնս է իմին, անբուժելի, դիւային...

Եւ որպէս ջինջ հայելի՝ լուռ կը դիտեմ անոր մէջ
Դիմաստուններն իդճերուս, պայքարներուս անաւարտ,
Կիսակործան, աւերա՛կ, իտէալներուս շէնքը մեծ.
Եւ անոնց վրայ կռքողուող գերեզմանիս փարն անգարդ:

Քո՛յր, մելանոյշ աչքերուդ մառաքայրներն արձակէ՛
Խորե՛րն սրտիս որ հիմա անդունդին վրայ կ'առկախուի.
Նայուածքներուդ պէտք ունիմ, հըգօր խօսքիդ որ շանքէ
Մութը մըռայլ հոգիիս՝ որ կը լայննա՛յ, կը պեղուի...

Զի կանացի քրքիջով մահն է որ զիս կը կարքէ....

ՔԻՉ ՄԸ ԽՈՐՀԻՆՔ

Քիչ մը խորհի՛նք այս իրիկուն, անուրջիս
Տրտում աղջի՛կ, ձրգած վարսերդ ուսերուդ,
Եղեռնաբռ՛յր գիրքին վրայ, որ առջիս,
Անէծքի՛ պէս կը փարանա՛յ՝ մահամուր։

Կողքէն արի՛ւն քոյն կը հոտի սարսուռէն,
Եւ բերքերուն վըրայ սիրտեր են սառեր,
Գիրքերն հըրուտ՝ խլուած մահուան անդունդէն,
Հոգիէս ներս, հոգիւս լոյսն են առեր։

Էջերն ամբողջ ռնիրներով նկարուած,
Բիրադըրուա՛ց ողբերգութիւն այսահար...
Ուր մահակերպ ուրուականներ կուգան յած,
Ու սոսկումէդ գիրքը ձեռքէդ կ'իյնայ վար։

Քիչ մը խորհի՛նք սրտի ցաւով, տժգոյն քո՛յր...
Թո՛ղ զարդերուդ շեղութիւնն հուցիդ մէջ,
Մատենան հայտ՛ւն, գոր կարդացի վրիժալու,
Զիս բռնկցուց կռուի բոցովը, անեղջ...։

Մօտենանք սո՛ւր, վրիժացող դանակին,
Ուժին առջեւ երկրպագենք խենթի պէս,
Հո՛ն է խտա՛լն, հո՛ն է սերունդը փառքին,
Հո՛ն կը հանգչի, աստղը վաղուան լուսազէս...

Եւ նանապա՛րին ազատութեան ծաղկաբոյր,
Կ'ընդմեմարեմ մուխերուն մէջ վառօդին,
Քիչ մը այսպէս, եղեռնօրէն խորհինք քոյր,
Եւ բարբարո՛ս ըզգացումով մոլեգին...

Խորհինք այսպէ՛ս, տառապանքի գաւակ ենք,
Թո՛ղ զարդերուդ շեղութիւնն հուցիդ մէջ,
Եւ մօտենանք գաղափարին գեղակերտ,
Զի, քո՛յր արեա՛ն ծով մ'է խուժեր հոգւոյս մէջ...։

ՄԵՐ ՊԱՐՏԵՂԻՆ

Յաւէտ կանանց տօսախններուդ շուքին տակ,
Հանիս կուգար հիւսել գուլպայ իր քռռան,
Դողդոջ քրքներն, մինչ կ'երգէին անգիտակ
Հին օրերու հին սիրերգներ. անքարշամ
Կանանչորակ տօսախններուդ շուքին տակ:

Ծառերուդ մէջ մայրս օրօրոց կը կապէր,
Կ'օրե՛ր մեզի, օրերգներով սիրարայր,
Հո՛ւն են մեծցած մեր նախորդներն ու պապեր,
Սիրտս հոն ճանչցաւ սիրոյ երազն ու համբայր.
Ծառերուդ մէջ մայրս օրօրոց կը կապէր:

Կեռասներդ հարսի հանգոյն կը փայլէր,
Կարմրագոյն պտուղներով պննուած,
Ու վարդենի՛դ, սիրող կոյսին պէս լուռ էր,
Միջօրէի այրող տապէն ծարաւած,
Տեսնդ ամբողջ փառերու պէս կը վառէր:

Արփին խայտա՛ր շատրըւանիդ մէջ աղուոր,
Սնդուսելով մեղմ ալիքներն ծփծրփուն,
Ծիածանուած լոյս կաքիւններ բիրաւոր
Հո՛ւն ծընէին ու մեռնէին օրն համբուն,
Արփին խայտա՛ր շատրըւանիդ մէջ աղուոր:

Շողը բանար ծաղիկներուդ քերքն ամէն,
Համբայրին պէս որ սրտին վրայ կը բացուի.
Արքնցեն՛լ նիրհող սէրերն երազէն,
Դո՛ւն ժպտէիր կախարդագեղ իրր հուրի,
Շողն երբ բանար ծաղիկներուդ քերքն ամէն:

Այգը օծուն կենդանութիւն տար քեզի
Թռչուններու գեղօմներէն, ո՛վ պարտէզ,
Կ'ըլլայիր կո՛յս նոր դըրախտը երազի,
Հոգիներու նոր աշխարհը սիրակէզ,
Երբոր այգը կենդանութիւն տար քեզի:

Ա՛հ, գարուն է, քեզ կը յիշեմ անձկագին
Բոյրը անցեա՛լ յիշատակներս մանկութեան,
Լացը քրոջս, ու մայրիկիս սիրտն անգին,
Հօրս վերջին նայումսն ազդու բաժանման,
Ա՛հ, գարուն է, քեզ կը յիշեմ վերստին....:

Ո՛վ իմ պարտէզ գեղեցկութեան դիցուհի,
Ի՛նչ եղան քու մեակներդ սիրական,
Աւաղ, աւե՛ր... կուրծքդ արեամբ կը վառի
Կուրծքիս պէս բոբր, բայց կ'երազեմ Ապագան
Ո՛վ իմ պարտէզ գեղեցկութեան դիցուհի...
.....

ՈՐԲ ՏԱՂԻԿ

Զիւնոտ գիւեր Դեկտեմբերի,
Սիրտս կը յուզես տրտմախոռով,
Սիրտս կը յուզես տրտմախոռով
Զիւնոտ գիւեր Դեկտեմբերի:

Մահասարսուտ տեսիլներու,
Սրբփանֆէն եմ դալկացած,
Սրբփանֆէն եմ դալկացած,
Մահասարսուտ տեսիլներու:

Հոս մենաւոր խուցիս մէջ լուռ,
Կ'ապրիմ մահը մեռնողներուն,
Կ'ապրիմ մահը երազներուն,
Հոս մենաւոր խուցիս մէջ լուռ:

Իրերն ամէն կը տօգունին,
Երբ մտածումս անոնց անցնի,
Երբ մտածումս անոնց անցնի,
Իրերն ամէն կը տօգունին:

Ու գայրայթիս կըրակներէն
Գուրը շատո՞նց, փախաւ, փախաւ
Գուրը սրտիս մեռա՛ւ, մեռա՛ւ...
Հոգիս շէկ կըրակներէն:

Ու հոն ծընաւ Յիսուս մ'աղւոր
Վըրէժի նոր տեսիլներով,
Վըրէժի հո՛ւր տեսիլներով
Ծնա՛ւ, ծնա՛ւ, Յիսուս մ'աղւոր:

* * *

Վերջին գիւեր Դեկտեմբերի,
Սիրտս կը յուզես անուրջով լի,
Սիրտս կը յուզես ըղձամբով լի
Վերջին գիւեր Դեկտեմբերի...:

Յիւստակնե՛ր գիս կը տանջեն
Գիւղի անո՛ւշ յիւստակներ,
Բաժանումի յիւստակներ
Այս իրիկուն գիս կը տանջեն...

Կաղանդի եին իրիկուններ,
Շրջապատուած բարիքներով,
Շրջապատուած եղբայրներով
Մանկութեան հեշտ իրիկուններ...

Նա՛ր Տարիի ցնծութիւններ,
Համայններով, ա՛հ, պըսակուած,
Նըւերներով բռնաւորուած,
Նա՛ր Տարիի ցնծութիւններ...

Ու Մնունդի առաւօտներ,
Հայրենական երդիքին շուրջ,
Հայրենական սեղանին շուրջ
Մնունդի սուրբ առաւօտներ...

Ո՛ւր էք, ո՛ւր էք, ձեզ կը կանչեմ
Վըրէժիս նոր Յիսուսին մօտ,
Ձեզմով սընի երազս անգութ,
Ո՛ւր էք, ո՛ւր էք, ձեզ կը կանչեմ...

ԻՄ ԳԻՒՂԸ

Հայրենաբաղձ Բանաստեղծ՝

Կ. ՍԻՏԱԼԻՆ

Գիւղս հեռաւոր ու խաղաղ, ես կարօտցայ ո՛հ որքան,
Ապառաժի մը կողէն հասուն ջուրերը վընիտ,
Եւ քիւրուն տակ նստող բարի ծերերն ուժաւամ
Հեքեաքն իրենց միամիտ...

Իրիկային ժամերու զանգակներու ձայնն աղու,
Կակաչներու պէս հագուած, դերբուկ մամբէն շար ի շար՝
Բեռնաւորուած կողերով, երբը ժամուար հարսներու
Դէպի տանար լուսավառ...

Հնձուորներուն ծանրաբայլ գուարբ դարձը դէպի տուն,
Կալերուն մէջ օրհնութիւն սփռող շունչը գերագօր,
Եւ արեւին հո՛ւսկ անգամ պագը խոնարհ հասկերուն՝
Հակատներուն քրտնաքար...

Կարօտագի՛ն կանչերով, բլրան գօտի ուղիէն
իջնող հօտը խուռներամ հովիւին հետ գուարքում,
եւ բարեպաւստ մամիկին բղխած հոգւոյն խորերէն
Գեղջուկ աղօթքն Աստըծոյն...

Եւ մարգն իրենց խանձարուր, լուսինին տակ աստղերուն
Մանուկներու քունն անո՛ւս հրագանգուր մագերով,
Որոնց շարքին մէջ օր մը, ո՛վ վիրաւոր մտածում,
Ես ալ կայի անվրդով...

Վերջալոյսերն իմ գիւղին ի՛նչքան խորին եւ աղուոր
էին, ի՛նչքան մեղմ էր սոյլն իրիկնային գեփիւտին,
Ո՛ւր աղջիկնե՛ր կուծերով աղբիւրներէ մետածոր
Ջուր առնելու կուգային...

Ցայգը ի՛նչքան օրհնեալ էր կայերուն մէջ լուամած,
Եւ ամնուն արտին վրայ բարիք ու ցօղ կը մաղուէր,
Երբ անդորրին մէջ օծուն, վաղուան յոյսով սրարբած,
Գիւղը յոգնա՛ծ կը նիւրհէր...

Գեղեցկութեան ամէն էջն պատմերգելու համար իմ
Քնարս վերտո կը փերի՛... Եւ բանաստեղծ՝ յուսահատ,
Ի՛նչպէս դառնանք կը ճշա՛մ արեգակին մտերիմ,
Եւ կարօտին մեր անյագ...

Ի՛նչպէս դառնանք աւերակ ակութներու լացին մէջ
Քարերն ինքնին յուսեր եմ, եւ արիւնստ հողերուն
Անիծերգէն ո՛հ կարծես պիտի ըլլամ շնչահեղձ,
Վրէժիս մէջ փրփրում...

Ըսէ, ի՛նչպէս ստեղծենք գեղեցկութիւնն իր կորա՛ծ,
Յուսերուն մէջ որք հոգիս կը մահանա՛յ ամեն օր,
Եւ կարօտէն կ'աղնծի անպատիւն մէջ նետուած
Ծաղկի մը պէս սրգաւոր...

Վերջալոյսերն իմ գիւղին կրսեմ նորէն ի՛նչ աղուոր
էին, ի՛նչքան մեղմ էր երգն իրիկնային գեփիւտին,
Ո՛ւր աղջիկնե՛ր կուծերով աղբիւրներէ լուսածոր
Ջուր առնելու կուգային...

Կը վերյիւսէ՛մ ու դարձեալ կուլամ իմ գի՛ւղն աւերակ,
Եւ լացիս մէջ ամսփո՛փ, փակած աչերս լոյսին դէմ
Եւ Աստըծոյս՝ բարբարոս մարդկութիւնն այս բովանդակ,
Մեհեմօրէ՛ն կ'անիծեմ...

ՊԵՐՃՈՒՀԻՒՍ

Ներսէ մահնիդ մէջ հանդարտիկ կը նիրհես
Գրկած ծոցիդ մէջ մանկութիւնս իմ անցեալ,
Եւ կոպերուդ հըրաւեփն տակ լուսագէտ
Կը պահես լո՛ւտ նկարն հոգւոյս սիրահալ:

Ձայնը կ'առնեմ փափուկ շունչիդ միւռնմբոյր,
Խորաբախիծ լըռութեան գիրկն ընկղմած,
Եւ պանդուխտի տունըս սրտիս պէս քափուր,
Միայն ֆուկին արեւովդ է ողողում...:

Կը մօտենամ սուրբ հաւատով երջանիկ
Օրօրոցիդ, ձեռքս պսակ մը բռնած,
Օրհնութեանս հետ ե՛ւ այս պսակն լոյս ճակտիդ
Նրբ օր մ'ըլլաս դիւցազնուի մ'աննուն...:

Եւ քեզ ընծայ կարմիր քնարս վետալար...
Դուստրը չճնա՞ղ եք-երային իղձերուս,
Ձիթեմիթի նիւղն ես սրտիս վրայ դալար,
Անգին սփռ՛փն տառապանքի օրերուս...:

Դու չես գիտեր իմ դիցունի՛ս անբարբառ,
Վիւտը սրտիս, եւ խոցն հոգւոյս լայնաբաց,
Կոծն աղեկէ՛դ կարմիր ցեղին մեր քուտա,
Գաղթի դժնէ ճամբաներուն վրայ անհաց...:

* * *

Մեծցիր աղջիկս, իմ նախընծաս Յուլիսեան,
Քեզ յըզացանք ազատութեան ամսոյն մէջ,
Ա՛ն քոզ ըլլայ սրտիդ երազն յաւիտեան,
Քեզ յըզացանք հուրովն արփուտոյն փողփողէջ:

Սիրտըս բանամ օրօրոցիդ ոտքին տակ,
Լեցումս վրէժի գաղափարովն հոյաւեն,
Դո՛ւ որ հանդարտ կը քննանաս անգիտակ,
Խուժեմն՝ անդի՛ն, քու փայրերդ կը խաւեն...:

Գլխուդ վերեւ մայրիկդ արին կ'արտասուէ
Յուշովն անյոյս որդեկորոյս մայրերուն,
Ջարհուրանքէն մեր աստուածն ի՛սկ մեռած է...
Ու դեռ անդին կը բզգտէն սիրտն հայուն:

.....
Ալ բաց աչերդ լոյսին՝ որ դեռ կը ծագի:

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կռուի դաւտ մեկնողներուն

Մտաւ՝ զձեզի, երբ հասնիք հայրենական հողերուն,
Գաղջ բուրմունքը արինին, բո՛ղ փոքորկէ՛ ձեր հոգին,
Երբ զգեցած երբեղէն Զրա՛հն Յոյսի՛ն Յաղթութեա՛ն...
Շարուիք մական ընդ մական քեմամոյն դէմ մարտնչիլ.
Ձեր կրքակները բափին անոնց գլխուն, գիւղերուն,
Եւ մոխրանա՛յ դաւտն համայն, հիւղերն անարգ իծերուն,
Տափաստանները բոլոր, եւ մամբաներն որոնց վրայ
Ցեղը՝ դածան բռնութեան կարմիր շղթան ոտներուն...
Կարմիր երկաթը կուրծքին... ո՛վ ցնորոտ մտածում...
Քալեց մահուան հովիտէն, բայց իր հաւատքն աննուան
Աւերներուն վրայ ցանեց, ի՛նչ խրախո՛յս ձեզ համար.
Կրքակեցէ՛ք, բո՛ղ ձորերն, այգեստաններն բլրակին,
Դուք բոցերուն լափիլիզող հրմուսներուն պէտք ունիք.
Որ մահինն իր նեխտած յատակին վրայ ցամաքի,
Ինչպէս անեղ օր մ'Աստուած կրքակներով ողողեց
Սողոմ, Գամոր գիւղերը...

Կրքակեցէ՛ք ընկերներ...

Արդարութիւնն ձեզ հետ է, եւ ձեր հաւատքն իրր վահան,
Իբրեւ պարիսպ դիմադրէ՛ կատաղութեան ալիքին,

Մի՛ խնայէք ո՛չ մէկին, ո՛չ ծերերուն, ո՛չ մանկան,
Թշուառութիւնն իր լրման, հասար, արի ընկերներ,
Եւ իր կարմիր բարձունքէն ձեր աչքերուն կը նայի,
Ձեր սրտերուն մէջ կուլայ, ամէն մէկիդ ականջին
Կը փափրսայ, կամ ուժգին ձայնով մ'անեղ կը պոռայ
«Անգուր եղէ՛ք, բարբարո՛ս, այս առասպել օրերուն»,
Կ'ըսեմ նորէն բո՛ղ ըլլան ձեր հարուածներն սասանիչ,
Ի՛նչպէս բաբառը՝ ծովուն կը պատռէ կուրծքը լայնքի,
Ի՛նչպէս լաւան մետաքսը լեռն արգանդէն կը ցնցէ...
Յափեսակուած, երբոր ձեր կռիւին մէջ սրբազան,
Շարժէք սուրբն արնավառ, մարախներու պէս բափին,
Եւ դուք անգոյ ոգիներ, անոնց աչքէն խուսափիք...
Թող յոգնութիւնն ալ երբէք իր ծանրութիւնն չի դրնէ
Բազուկներուն ձեր ուժեղ, եւ երկաթներն մօսինին
Թող չի տաքնան ընկերներ...

Կրակեցէ՛ք...

Աչքերնիդ՝

Հաւատացէ՛ք խօսքերուս, եւ քերքողի օրհնութեանս,
Մինչեւ որ լոյսն չի տեսնեն Ազատութեան Արեւին...
Մահն իրեն սեւ բիրերով պիտի երբէ՛ք չի գոցէ...

ԿԱՐՄԻՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Հոգւոյս մէջ կայ Հայաստան մը լռամած,
Անյիւստակ դարերէն մեզ իբր աւանդ,
Պապերն իրենց որդիներուն են բողած,
Զոր կանգնելու չունեցան ո՛չ մէկ ըղձամբ:

Հայաստանը՝ երբեմն ըմբոստ գոռգոռաց,
Բռնակալ բի՛րտ արքաներուն դէմ փրճում,
Երբ վատօրէ՛ն բեւեռեցին խաչէ խաչ,
Սերունդ մը նո՛ր ծընաւ կողէն սարսըռում:

Եւ ան Շիրմին տուաւ հոգի, եւ արին
Զամբեց ցամքած երակներուն ուժաքամ,
Ան Շիրմին տուաւ երա՛գ եւ աւին:

Արդ կը զարնէ աստուածօրէն կուրծքը բաց,
Անյուսահատ մոլուցքին մէջ այս անգամ,
Հին դարերու վըրէժովն է սըրբարքած....:

ԴԱՏԱԿՆԻՔ

Սուրբանին՝ եւ իր անբարոյ ցեղին:

«Կեիտիով կեռունցար ու պակաս գտնունցար:»

Ո՛վ խալիֆայ փոխանորդ Մուհամմէտի կըրօնին,
Ստամպոլիդ գահին վրայ ոնիրներով կը պանծաս,
Միմարէքներդ բարձրադիր հայիոյանք մ'են լոյսին դէմ,
Անէծքի պիղծ կոթողներ, ուրկէ իսլամ ցեղն վաւաւ,
Իր Ալլահին կ'աղօթէ խղմտամբը լուալով...
Աղբիւրներուն մարմարեայ՝ ջուրերուն տեղ լուսածոր,
Արիւնին մէջ հայ ցեղին՝ քերեմալու մեղքերէն:
Արեգակն իսկ պիտ' չուզեր քաղփի վըրայ ամբարիւտ,
Իր ճառագայթն արձակել՝ արդարաւոյ, ստեղծիչ,
Զի ծոցին մէջ կը ծընին, բի՛ւր ձեւերը եղեռնի...
Եւ արինի ակունքներն նախ իր պորտէն կը ծորին,
Ու կ'երկարին դէպի ներս, Հայաստանի սրտին մէջ...
Վտակաճեւ հոսելով, մինչեւ հասնին ոտքերուն,
Մեր հինաւորց Մասիսին, կ'ըլլան ծովե՛ր անսահման....:

Ո՛վ բարբարոս հաւատամբ, ալիքն Հայկեան արիւնին
 Օր մը պիտի փրփրի՛, անգուսպ, ինչպէս խորախոր,
 Ահեղագոռ ուկէանի ալիքներուն պէս վայրագ...
 Եւ մեծագո՛ր կայսրութիւնդ անդեկավար նաւի պէս,
 Իրաւունքի կըրանիտ սեպ ժայռերուն պիտ՝ ջախուի,
 Արքայանիստ Հին Ոստա՛նդ պիտի փլչի հիմունքէն...:
 Զի պիղծ շրթներդ եղծեցին, լոյսին համբոյրն կենարար,
 Արդարութեան նշոյլն ի՛սկ, դուն Հուգեցիր ունենալ...
 Կանքեղիդ մէջ մարմըրուն, եւ մեր ջահին շառափէն
 Նախանձելով կատղեցար, ո՛վ անձիր ցեղ ցեխածին...
 Թշուառութեան հրդեհը հըրահրեցիր քրջալէն,
 Զը խորհելով քէ՛ կայծերն մեղկ սրտիդ մէջ կը քափեն,
 Եւ պղծագիր Օրինագիրդ անոնց հուրէն կ'ածխանայ:
 Արդ, Ալլահիդ կ'աղօթես մաքրակրօն սուրբի պէս,
 Եւ պալատիդ մէջ քըսան գեղուհիներդ կը պարե՛ն,
 Աչքերուդ դէմ ցանկամով, եւ մերկութեան դէմ անոնց,
 Կ'ուռի հոգիդ ամբարիւտ. եւ կ'արքեմա՛ս կ'արքեմա՛ս,
 Վերջին արքայ քրքական անիծապարտ կայսրութեան...
 Անոնց ծոցին բուրմունքէն, սիրտդ է արբեիտ այս գիշեր,
 Կուգես քաղել ցանկութիւնդ, մոռնալ ռնիւրդ անոնց սեւ
 Աչքերուն մէջ սիրարծարծ, եւ նուագին մէջ անոնց,
 Երբ գեղխութիւնն ալ իր հուսկ սաստկութեան մէջ մարմըրի,
 Եւ պալատին սինները լռութեան խոր սարսուռէն
 Լոյսերուն հետ համբուրուին, այն ատեն դուն ցոփ Արքայ,
 Կ'իյնաս գահիդ վրայ ոսկեայ, վերջին բաժակն ըմպելու
 Գեղուհիի մը ձեռքէն, որ սրտատրոփ կ'երկարէ...
 Շրթունքներուդ անյագուրդ, եւ կիրքերուդ հեւտ մարմինն,
 Ո՛վ հեքանոս քմրութիւն, եւ ո՛վ վախճան ահաւոր...
 Խըրախանքէդ վերջ կարմիր խրոով բունիդ մէջ արդեօք,
 Կը լըսե՞ս ձայնն զոհերուդ, անապատին խորերէն,

Արեւահա՛ր կ'աղմծին, աւագներուն վրայ կիզիչ,
 Գիշերը ֆողն է անոնց աստուածագեղ մերկութեան,
 Գիւմերնին լոկ կը քրջուի այգուն ցողով երկնաջուր,
 Երկրի բոյսէն գրկուած ճակտիդ անունը կուտեն:
 Կը լըսե՞ս ողբը մայրերու, անէծքը անոնց հոգիին
 Ժամգի նման պիտ՝ փակչի ձեր սուրերուն արնացով,
 Որ դուք ի գո՛ւր քրտընիք պատեանէն դուրս փաշելու...
 Կը լըսե՞ս երգը ցնցող ֆերքողներու քնարին,
 Մեծ եղեռնի առաջին կարաւանէն երկնուած,
 Կը ծաւալի երգն անոնց՝ վրիժադաւն, բոցաշեւտ,
 Ստամպոլիդ նեխոտած փողոցներէն պնցնելով,
 Կուգայ հասնիլ ռերակերտ գահիդ հիմքը փայփայել,
 Եւ մնացորդ հայութեան երկնել հոգին բարբարոս:
 Կը լըսե՞ս հունցն հեռաւոր շեփորներուն մարտակոչ,
 Ուխտեալներու բանակն է, բանակն է ա՛ն վըրէժին,
 Շարխպներուդ դուռին մօտ, կայնած լոյսին անունով,
 Կ'ուգեն մահիկդ սպանե՛լ, եւ Ղուրանիդ պիղծ քերքերն
 Կոռելներուդ բիւրաւոր կուներուն վրայ հրդեհե՛լ...
 Եւ մակարոյծ գոյութիւնդ ջնջել երկրիս կամարէն:
 Կը տեսնե՞ս շուքն մահակերպ կախուողներուն վեհոգի,
 Եւ ամբոյսը որ անոնց ոտքերուն տակ կը հրնուի,
 Մտածելով քէ՛ կրցալ յաղթանակե՛լ լոյսին դէմ...
 Կախաղաններն կը ճօնին Յարութեան լոյս հաւատով,
 Արեւուն տակ մաքրագոծ, եւ կիրքերուն դէմ անոնց,
 Վերջին անգամ նայելով ողջ հայութեան Արեւին...
 Ստամպոլի երկինքի՛ն, ե՛ւ Ալլահնուդ ռերածին,
 Ողջունցին մահն անարգ, իրենց ուխտին ի նուէր...
 Գաղափարին աստղահե՛ւ, եւ իտէալուն համար սուրբ:
 Եւ կրկեսին մէջ դաժան, անո՛նք, որոնք որ ինկան,
 Ռամիկ, հերոս, բանաստեղծ երի՛տասարդ արեւներ...

Ո՛վ յիմար ցեղ խոգածին, անոնք մահուան որսը չեն,
Ազատարար դըրախտին լուսեղեն շեմքն են վազուան,
Ուր սերունդներ պիտի գան, անցնի՛լ անոնց վըրայեն
Յաղքանակի արնահիւս դափնիներով պննուած...
Որովհետեւ չ'ուզեցիր սիրել լոյսը կենսաբաշխ,
Հոգիդ մընաց բանտուած խաւարին մէջ աներագ...
Բայց դուն նորէն կ'աղօթես մաքրակրօն սուրբի պէս,
Եւ պալատիդ մէջ լուսեղ, գեղուհիներդ կը պարեն,
Կամարներուն տակ մարմար տօն կը սարքես յաղթութեան,
Առանց գիտցած ըլլալու խորութիւնը անդունդին...
Որ կը պեղուի՛ կը պեղուի՛ ձեր իսկ ձեռքով սրբապիղծ,
Ձեր արիւնոտ պատմութիւնն հոն վերջնապէս քաղելու:
Եւ ո՛վ սարսափ ահաւոր, մեր արիւնով գինովի...
Խըրախմանքիդ մէջ այսպէս, չե՞ս կարդար գիրն անողոք
Արդարութեան ձեռքերուն, գրուած կարմիր տառերով...
Որմին վըրայ պալատիդ, եւ կայսրութեանդ ճակատին,
«ՄԱՆԷ, ՄԱՆԷ, ԹԵԿԷՂ ու պիտի մեռնիս վայրի ցեղ:»

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Էջ
Աղօթք Մուսային.....	10
Անօգուտ Աւետումներ.....	32
Բագինին Երգը.....	30
Գուժկան Լուրեր.....	38
Դանիէլ Վարուժան.....	27
Դատակնիք.....	59
Զէնքիս.....	20
Ի Պատիւ Ուժին.....	16
Իմ Գիւղը.....	51
Լուրեր Կորկոտեան իր «Հրեղէն Երգեր»ուն մէջ..	5
Լուրերէն վերջը.....	23
Կռուի Երբ.....	18
Կարմիր Սերունդը.....	58
Հայրենիքի Ոգին.....	21
Հայ Քարոզիչին.....	31
Մահուան Յաղքանակը.....	22
Մայրը կը Զինէ.....	36
Մեր Պարտէզին.....	46
Նախերգանք.....	11
Նոր Սերունդին Աղօթքը.....	15
Ով Հայրենիք.....	24
Որք Տաղիկ.....	48
Պառաւին Երգը.....	34
Պերճուհիիս.....	54
Վերջին Նամակը.....	40
Տրտմութիւն.....	42
Յեղին Զայնը.....	14
Քերթողին Զօնը.....	3
Քիչ մը Խորհիմք.....	44
Օրհնութիւն.....	56

3045 4265

1-504

504

504

504

ԳԻՆ՝ 50 ՍԷՆԹ

1935

ԳԻՆ՝ 50 ՍԷՆԹ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0341551

36.531